

U o v o m b r o j u m o ž e t e p r o č i t a t i :

- ◆ Strategija razvoja: "Samoodrživi" mediji
- ◆ Blic-monitoring/analiza elektronskih medija
- ◆ Mediji u zemljama regiona (VIII): Medijska slika Makedonije
- ◆ Dileme: Da li su portparoli novinari ?
- ◆ Sa distance: lekcije naučene u Bosni
- ◆ Oko monitora
- ◆ Vijesti

Novosti o medijima

Svake druge sedmice priprema
agencija SAFAX, Sarajevo
<http://www.mp-institut.com/>

- ◆ Novinarstvo i demokratija
- ◆ Mediji u tranziciji

Broj 36, Serija I

Sarajevo, 12. juli 1999.

Strategija razvoja

Samoodrživi mediji

Izraz **samoodrživi mediji** postao je pomodan koliko i demokratski. Pojednostavljeno rečeno, to znači medij koji sam sebe može izdržavati, kome osim poticajnih finansijskih injekcija i kredita više ne bi trebale donacije. Novina koja se prodaje na trafici, čiji tiraž može pokriti troškove proizvodnje i čija remitenda nije alarmantna. Radio ili tv stanica, koja dobro poznaje svoju ciljnu grupu, stalno istražuje tržište i ima zainteresovane oglašivače. Novinska agencija koja prodaje, a ne dijeli besplatno svoje servise. I tako redom. Princip do principa od kojih većina nema praktičnu vrijednost u našem okruženju.

Ipak većina inostranih donatora, koja je u pluralni i demokratski razvoj ovdašnjih medija uložila milione dolara, ovim kriterijima sada maše kao spasonosnim stabilizatorom još uvijek anarhične medijske situacije u BiH. Realnost je međutim drugačija: medijsko tržište je malo i nacionalno-politički rascjepkano, distributivna mreža štampe neprofesionalna, a sistem radio veza isprekidan. Malo koji medij istražuje mišljenje svoje publike. Domaći oglašivači su ekonomski nejaki, a velike državne firme preferiraju tzv. politički podobne medije. Ekonomska moć stanovništva je mala. Medijski menadžeri u principu su nezainteresovani da uče kako se upravlja poslovima i novcem. Država ne zna ni šta bi sa medijima koji su još uvijek formalno njeni, a kamo li da utvrđuje strategiju podrške ekonomskom ozdravljenju ove privredne grane. Većina ljudi, na žalost i mnogo novinara, misli da je štampa, radio i televizija isključivo politička i patriotska misija društva.

Izgleda da je strategija podrške razvoju bh. medija, koju je ustanovila međunarodna zajednica, došla u raskorak sa realnim stanjem stvari. Nakon velikih ulaganja prvo u održanje, koliko toliko slobodnih medija (tokom rata), zatim forsiranja medijskog pluralizma (čega je

posljedica eksplozija rtv stanica), najavljena je znatno selektivnija donatorska podrška i to samo onima koji su postali ugledni, čitani, gledani i – **samoodrživi**. Ali se malo koji od preduslova za stvaranje medijskog tržišta i izlazak na njega ispunio.

Nije velika nesreća da nestanu oni koji su nekvalitetni i neuticajni, ali bi bila skupa igra da sa njima propadnu i mediji čiji se žurnalizam i kvalitet produkcije počinju približavati evropskim standardima. U neke od njih svijet je već uložio značajna materijalna sredstva.

Vrijedio bi napora jedan ozbiljan i analitički pogled na pitanje realne **samoodrživosti medija**.
(Z. Udovičić)

Blic - monitoring / analiza elektronskih medija

Sjednica Predsjedništva BiH: više od protokola, s pravom ...

Ovaj put smo se odlučili za jedan blic-monitoring/analizu glavnih elektronskih medija u BiH, odnosno njihovih centralnih informativnih emisija od 29. juna ove godine. Uključeni su bili sljedeći mediji: Srpski radio, Radio BiH, TV BiH, Srpska Radio-Televizija i TV INFO/OBN.

Srpski radio od pomenute večeri (urednik Radmila Grubiša), imao je sljedeću najavu :

- Dodik i Košnik u Bijeljini;
- Sjednica Predsjedništva BiH;
- Wolfgang Petrič novi Visoki predstavnik u BiH;
- Nastavljeno iseljavanje Srba sa Kosmeta;
- Očalan osuđen na smrt vješanjem i
- Vremenska prognoza.

Međutim, u opširnijoj prezentaciji vijesti i događaja nije striktno slijeđena najava. Medijski primat je pripao posjeti premijera Dodika i Hansa Košnika Bijeljini, povodom dodjele 36 novoizgrađenih stanova, zatim jednom događaju kojeg nije bilo u najavi – sastanak dvojice ministara industrije i energetike u vladama RS i FBiH (Đurađ Banjac i Mirsad Salkić), koji je održan u Banjaluci u veoma konstruktivnoj atmosferi, što je prikazano i kroz sam izvještaj.

Sjednica Predsjedništva BiH je u hijerarhiji vijesti i događaja bila na trećem mjestu, mada je relativno iscrpno data kroz izvještaj Radana Škipine.

U potonjoj prezentaciji vijesti i događaja Večernjeg dnevnika Srpskog radija u 19 sati, poštovan je redoslijed iz najave.

Novosti o medijima- na jednom mjestu o aktuelnim medijskim događanjima u Bosni i Hercegovini
Izlazi svakog drugog ponedjeljka na engleskom i bosanskom/hrvatskom/srpskom jeziku. Tekstovi domaćih autora objavljuju se na jeziku kojim se autor služi.

Izdaje: **Media plan** i novinska agencija **Safax**
Urednik: Zoran Udovičić

Redakcija u Sarajevu:
Patriotske lige 30/III, Sarajevo;
Tel/fax:+387 71 213 078, 206 542
E-mail: safax-mp@bih.net.ba

<http://www.mp-institut.com/>

**PREŠTAMPAVANJE DOZVOLJENO
UZ NAZNAKU AGENCIJE I AUTORA**

Zahvaljujući donaciji Fonda Otvoreno društvo Soros Sarajevo i Westminster Foundation for Democracy London domaćim medijima servis se dostavlja besplatno

“Događaj drugi ... “

Večernji dnevnik Radija BiH (urednik Velid Džindo), imao je slijedeću najavu:

- Održana sjednica Predsjedništva BiH;
- Wolfgang Petrič novi Visoki predstavnik u BiH;
- Parlamentarna delegacija Vijeća Evrope u Sarajevu;
- Odluka o održavanju samita Pakta za stabilnost Balkana u Sarajevu;
- Nova pomoć Međunarodnog monetarnog fonda BiH;
- Očalan osuđen na smrt;
- Protesti u Čačku;
- Predaja oružja OVK;
- Puni uspjeh Bihackog ljeta i
- Vremenska prognoza.

I Radio BiH nije striktno slijedio najavu. Najprije je urednik i voditelj dao jednu zbirnu informaciju o održavanju samita Pakta o stabilnosti i o odluci šefova država i vlada Evropske unije u Rio de Žaneiru da se Wolfgang Petrič imenuje novim Visokim predstavnikom u BiH. Dati su detaljniji podaci o dosadašnjem austrijskom ambasadoru u SRJ, da bi potom urednik i voditelj doslovno izustio: “Događaj drugi bila je sjednica Predsjedništva BiH ... “ Nakon njegove najave slijedio je reportažni zapis (Jesenko Krehić) od dva minuta i 20 sekundi. Isticanje minutaže nije slučajno. Naime, u narednom bloku slijedio je izvještaj Dževada Kučukalića o posjeti Parlamentarne delegacije Savjeta Evrope Bosni i Hercegovini, koji je bio iscrpniji i duži (preko tri minute), sačinjen od izjava glavnih aktera i drugih relevantnih detalja.

Značajno mjesto i u hijerarhiji i u intonaciji voditelja i urednika dobila je vijest o novoj finansijskoj pomoći Međunarodnog monetarnog fonda BiH.

Dominacija arhivskih snimaka

OBN/TV INFO (urednik i voditelj Mujo Delibegović) imao je sljedeću najavu:

- Imenovan novi Visoki predstavnik;
- Sjednica Predsjedništva BiH;
- Supervizor za Brčko Robert Farand zabranio privatizaciju u Brčkom;
- Smrtna kazna za Očalana.

U opširnijoj prezentaciji najave, urednik i voditelj je saopštio kako su šefovi država i vlada EU na sastanku u Rio de Žaneiru imenovali Wolfganga Petriča za novog Visokog predstavnika u BiH, kao i njemačkog ministra Bodu Hombaha za koordinatora Pakta o stabilnosti Balkana. U predstavljanju Petriča rečeno je kako je on imao “najmanje šansi” (pri čemu nije naveden izvor ovakve ocjene), u odnosu na Elizabet Ren, Marti Atisarija ili Kristijan Švarc Šilinga.

Prije opširnijeg priloga o sjednici Predsjedništva BiH, pročitana je čestitka predsjedavajućeg Jelavića Petriču.

Dominantno mjesto sjednice Predsjedništva BiH bila je tužba BiH protiv SRJ iz '93. godine, što je bilo uočljivo i kroz izvještaj TV INFO od pomenute večeri.

Iscrpnj su bili prilozi o posjeti Prlamentarne delegacije Savjeta Evrope Sarajevu, kao i odluka Faranda da zabrani svaku aktivnost u vezi s privatizacijom u području Brčkog pod njegovom supervizijom.

TV BiH (urednici Aida Salčinović i Adisa Ruždić-Hodžić, kao voditelj), imala je sljedeću najavu :

- Sjednica Predsjedništva BiH;
- Očalan osuđen na smrt vješanjem;
- OVK ispunila rok o predaji oružja.

U izvještaju sa sjednice Predsjedništva BiH, koja je na dnevnom redu imala tužbu BiH protiv SRJ iz '93., apostrofirano je kako nije sporna sama tužba, već njena dopuna, koja je uslijedila nakon Dejtonskog mirovnog sporazuma.

I na TVBiH vijesti iz najave nisu imale isti redoslijed.

Najava SRT (urednici Draško Ignjatić i Predrag Laketa), bila je fokusirana na sljedeće događaje:

- Dodik u Bijeljini;
- Sjednica Predsjedništva BiH;
- Očalan osuđen na smrt;
- Patrijarh Pavle u Prizrenu;
- Nemiri na Kosmetu;
- Prekinuti mirovni pregovori o Sjevernoj Irskoj i
- Vremenska prognoza.

Međutim, u širem predstavljanju, događaj dana za SRT je bila izrečena smrtna presuda kurdsom lideru Očalanu, uz cjelovit prilog Gordane Šarović. Doista, u hijerarhiji vijesti, smrtna presuda Očalanu je bila u vrhu izvještavanja svjetskih agencija i tv mreža tog dana, što je istakla i voditeljica Dnevnika.

Zatim je sljedio korektan i iscrpan izvještaj iz Sarajeva (Dejana Glušac), sa sjednice Predsjedništva BiH.

Iscrpan je bio i izvještaj iz Bijeljine gdje je premijer Dodik uručio ključeve za 36 izbjegličkih porodica. U izvještaju je naglašeno kako će isti broj stambenih jedinica biti oslobođen za bošnjačke porodice.

Uočljivo je kod sve tri tv stanice pretjerana upotreba arhivskih snimaka, naročito u slučaju kurdsog lidera Abdulaha Očalana, gdje se bezbroj puta vrte jedni te isti kadrovi. Međutim, to može biti zasebna tema istraživanja.

Izveštavanje ne slijedi (uvijek) najavu ...

Od pet monitorisanih elektronskih medija, Radio BiH i TVBiH su u najavi vijesti/događaja dana, sjednicu Predsjedništva BiH stavili na prvo mjesto. Srpski radio, SRT i TV INFO na drugo. Za Srpski radio i po najavi i po široj prezentaciji, posjeta Dodika Bijeljini bila je vijest/događaj dana. Za TV INFO imenovanje Petriča bio je događaj dana.

Kako je već naprijed istaknuto, uočljivo je da se ne slijedi striktno šema najave vijesti/događaja dana, što unekoliko odudara od raširene i prepoznatljive prakse rtv novinarstva u svijetu.

S obzirom na aktuelnu i izuzetno osjetljivu temu – tužba BiH protiv SRJ, koja je imala središnje mjesto sjednice Predsjedništva BiH od 29. juna ove godine, ovaj događaj je imao odgovarajući tretman, tj. korektnu medijsku pokrivenost. I novinari i urednici su s pravom prihvatili ovaj događaj kao nešto više od protokola.

(Monitoring centar – Media Plan Institut; D.B.)

Mediji u zemljama regiona (VIII)

Novosti o medijima objavljuju seriju tekstova o medijskoj situaciji u susjednim zemljama i zemljama u postkomunističkoj tranziciji. U ovom broju objavljujemo tekst našeg saradnika Mirčeta Tomovskog o medijskoj situaciji u Makedoniji.

Medijska slika Makedonije – rtv ekspanzija

Procesi osamostaljivanja Makedonije, oblikovanje pluralističkog civilnog društva praćeni su i ekspanzijom medija. Generalna karakteristika je demokratizacija i komercijalizacija medijskog ambijenta i početak stvaranja medijskog tržišta. U novonastalim uslovima mediji su u javnom i privatnom vlasništvu. Novokomponovani štampani mediji imaju nezavisnu poziciju odnosno toliko su zavisni koliko je to želio privatni vlasnik odnosno politička partija koja ih je finansirala.

Prema podacima Ministarstva za informisanje registrovano je (period '91–'97) 310 listova. Od njih 8 su dnevni, 40 nedjeljni, 50 dvonedjeljni i 134 mjesečni. Osamdesetak listova izlazi periodično. Od njih 22 su na albanskom, 1 na vlaškom, 2 na turskom, 5 na makedonskom, 4 na engleskom. Uticajniji listovi su: *Nova Makedonija* (tiraž oko 15 000), *Večer* (najtiražniji u državi – 30 000), *Dnevnik* (20 000), *Makedonija denes*, *Utrinski vesnik*, *Fakti* (na albanskom), *Flaka e vllazërimit*, na albanskom jeziku (tiraž 2 800), *Birlik* na turskom jeziku (750). Nedjeljnici – *Puls*, *Delo*, *Fokus*, *Denes*, *Start*, *Forum* (dvonedeljni), *Makedonsko sonce*. Mjesečnik *Makedonsko vreme* štampa se na makedonskom i engleskom jeziku. Postoji i državna informativna agencija MIA.

Na polju elektronskih medija došlo je do prave eksplozije i na izvjestan način haotične situacije. Tako, u periodu 1991 –1997 registrovano je 210 radio i tv stanica. Od tog broja 90 su radio stanice, 29 tv kanali, a 91 radio-televizijske stanice. Prema uticaju mogu se izdvojiti A1, Sitel, Telma i TV Kanal 5. Vlada odnosno država ima monopol na Makedonsku radioteleviziju Skopje. Njen osnivač je Parlament, a program je na oficijelnom makedonskom jeziku i na jezicima nacionalnosti.

Ovoliki broj medija nedvojbeno je dio demokratizacije društva, ali i utiče na demokratizaciju društvenog ambijenta u Makedoniji. Stvorena je mogućnost za plasman različitih pogleda. Slušaoci ili gledaoci imaju šansu da izaberu kanal kroz koga će konzumirati informacije.

Ovakvo bogatstvo medija doprinijelo je i bogatstvu informacija. Međutim, opali su informacijski i medijski profesionalni standardi. Emituju se piratski programi i programi sa vrlo niskim estetskim kvalitetom. Povećao se broj novinara, mladih, ali često bez iskustva i sa nedovoljno profesionalne naobrazbe. Ima slučajeva da su u profesiju ušle porodice, prijatelji, drugovi, uopšte osobe koje se nikad nisu bavile novinarstvom.

Legislativni bekground ove medijske ekspanzije je Ustav Republike Makedonije, koji je donešen nakon osamostaljenja Makedonije u procesu disolucije bivše SFR Jugoslavije. Ustavom je zagarantovana sloboda informacije, sloboda različitih mišljenja, zaštićeni su izvori informacija, garantovana je sloboda ubjedenja, savjesti, sloboda govora, javnog nastupa, zabranjena je cenzura...

Međutim, iza Ustava nije uslijedila nova medijska legislativa, tako da Makedonija nema zakon o informisanju. To je s jedne strane oslobodilo i relaksiralo informisanje ("neka cvjetaju svi cvjetovi..."), a s druge stvorilo vakum, koji je na štetu novinarske profesije.

Jedinstvena regulativa u oblasti štampanih medija je Zakon o javnom informisanju iz 1974. godine. Dosada je bilo nekoliko pokušaja da se donese novi zakon o informisanju. Postoje podijeljena mišljenja i u javnosti i među novinarima da li je slobodnije novinarstvo bez zakona ili sa zakonom.

1997. godina je važna za modeliranje zakonskog okvira cijele sfere elektronskih medija. Donesen je Zakon o Javnom preduzeću Makedonska radio - televizija. Takođe su usvojeni zakoni o radiotelevizijskoj aktivnosti, telekomunikacijama, koncesijama kao i Zakon o savjetu za radiodifuziju. Savjet je nezavisno tijelo koje predstavlja interese makedonskih građana. Ovim propisima je uređena cijela zona elektronskih medija. Za dvije godine angažmana Savjeta i primjene zakonske regulative sređeni su odnosi na polju radiotelevizijske aktivnosti (procedura, dozvole za rad, koncesije, frekvencije). Rezultati su vidljivi, ali i dalje ima piratskih stanica!

Paralelno sa razvojem privatnog sektora u ovoj oblasti otvoreni su procesi privatizacije. To se prije svega odnosi na novinsku kuću "Nova Makedonija". Za sada taj proces je u "mirovanju" – naime država zajedno sa akcijama Agencije za privatizaciju ima najveći broj akcija (iznad 50 %). Direktora bira Vlada Republike Makedonije. Vlada daje i najveći broj članova u organe akcionara, Upravni i Nadzorni odbor. Što se tiče Makedonske - radiotelevizije ona je zakonom proglašena za javno preduzeće. Organe i direktora bira parlament.

Makedonsko društvo ima složenu etničku, religijsku i jezičnu strukturu. Ustavom je garantovana sloboda posebnosti nacionalnosti koje žive u Makedoniji, kao i njihov nacionalni, religijski, kulturni, lingvistički identitet. U tom smislu postoji i jedna pozitivna tradicija na ovom polju iz ranijeg društva. Tako se u Makedonskoj radio-televiziji, pored makedonskog, emituju programi i na albanskom, turskom, srpskom, vlaškom i romskom jeziku. Međutim postoje i privatne televizijske i radio stanice na albanskom, turskom, srpskom, romskom i vlaškom jeziku.

U okviru novinske kuće "Nova Makedonija" izlaze dnevne novine na albanskom (*Flaka e vllazërimit*), na turskom (*Birlik*) kao i dječije novine i periodika vezana za kulturna i književna pitanja.

Savjet za radio difuziju odobrio je koncesije za 27 komercijalnih radio kompanija (13 tv i 14 radio) na jezicima nacionalnosti i to u lokacijama gde oni pretežno žive.

Svi ovi detalji govore da se oblikuje jedan sasvim drugačiji medijski ambijent. Prava poplava je raznih mišljenja, pogleda, kritika, komentara. Državi je praktično teško da vrši pritisak osim na medije koji njoj pripadaju. U ovom trenutku najveća cenzura, kontrola, usmjeravanje dolazi iz političkih partija. To je atak na profesionalno novinarstvo. "Partijske" novine su ili pozicione ili opozicione.

(Mirčo Tomovski, saradnik Media Plan Instituta iz Skopja)

Da li su portparoli novinari ?

U Ohridu je nedavno održana međunarodna konferencija u organizaciji Međunarodne federacije novinara (IFJ), a u okviru programa Mir i stabilnost u jugoistočnoj Evropi, poznatiji kao Rojomon proces (Royaumont process – vidi noticu na kraju teksta). Tema je bila: “Izvještavanje u konfliktnim situacijama i mediji: uloga novinarstva u prevenciji i rješenu konflikta”. Konferenciji je prisustvovalo oko 50 novinara, urednika i medijskih eksperata iz 18 zemalja regiona. Konferencija je usvojila Akcioni plan djelovanja novinara i medija u jugoistočnoj Evropi.

Međutim, u jednom trenutku, inače živa rasprava na konferenciji, skrenula je sa glavne teme, dohvativši se izazovne dileme – uloge portparola u kontaktu s novinarima. Šlagvort na raspravi je bila, po mnogima, kontroverzna uloga Džemi Šeja (Jamie Shea), portparola NATO, kao i brifinzi ove vojne alijanse u cjelini.

Iskušenja ratnog izvještavanja

Da podsjetimo, najprije su se oglasili *Reporterji bez granica (RSF)*, saopštenjem pod naslovom “Medijske magle NATO” (15. juna), u kojem se, između ostalog, kaže: “NATO nije bio iskren prema medijima i u više navrata je zamagljivao istinu”, ili “Novinari su sa posebnom indignacijom primili pokušaje NATO da zamagli masakr koji su počinili bombardujući dvije kolone albanskih izbjeglica ... “ *Reporterji* su takođe osudili “neumjeren i agresivan jezik” portparola i funkcionera NATO, kao i mnogih visokih političkih ličnosti”. To su potkrijepili izjavom Volkfanga Benca (Wolfgang Benz), direktora bonskog Centra za istraživanje antisemitizma, koji je upozorio kako poređenje beogradskog režima sa nacističkom Njemačkom, a Miloševića sa Hitlerom, može voditi relativizovanju genocida nad Jevrejima.

Svoje oštro saopštenje *Reporterji* su zaključili rečenicom: “Nadali smo se da će se demokratska koalicija, koja tvrdi kako je pravo na njenoj strani, ponašati sa više integriteta od diktature protiv koje se bori.”

Prema izvještaju agencije SENSE, *Reporterji* su otvorili i debatu “Mediji i Kosovo”, a upravo u kontekstu iskušenja ratnog izvještavanja.

Naše ključno pitanje glasi: Da li su portparoli i novinari istovremeno, ili barem - da li posao portparola ima elementa novinarstva? Ako jesu, ili ako ima, onda su obavezni da poštuju novinarske kodekse.

Medijski manipulatori

Prije detaljnije elaboracije ove teme, bilo bi cjelishodno u kratkim crtama definisati ulogu tzv. spin-doktora (spin – doctor), koja ima puno dodirnih tačaka sa portparolom, odnosno osobom zaduženom za informisanje i odnose s javnošću. Samu kovanicu je gotovo nemoguće prevesti, ali uglavnom sugerise šarlatana, manipulatora, opsjenara. Ukratko – lažova!

Spin-doktor je američki izum uveden u upotrebu osamdesetih godina ovog vijeka. Kovanica je posuđena iz sportske terminologije, tačnije iz američke nacionalne igre bejzbol.

“Spin” je oznaka za tzv. podrezanu loptu koja treba da prevari hvatača, tj. onoga kojem je upućena. Jasna metafora, besumnje. Nakon što je ušla u masovnu upotrebu, sintagma spin-doktor ima široko značenje – od političkog i pres sekretara, ili političkog savjetnika, preko pisca političkih tekstova, saopštenja za štampu i sl., do portparola, odnosno osobe zadužene za informisanje i odnose s javnošću. Prvorazredan zadatak spin-doktora je da osigura optimalnu medijsku promociju političara, stranke ili institucije koja ga je angažovala. Spin-doktori nerado prihvataju da se na taj način nazivaju, pa otuda svi tvrde kako nikada nisu lagali novinare. Doduše, priznaju kako iz određenih razloga ponekad ispuste neke bitne činjenice. A šta je to onda, do manipulacija.

Alek Ivanko (Alexander Ivanko), dogodišnji portparol UN u BiH, sada savjetnik za medije bečkog sjedišta OSCE, decidan je kako portparol – nije novinar, te kako nije obavezan da poštuje novinarske etičke kodekse.

Dankan Bulivan (Duncan Bullivant), bivši dugodišnji portparol u Uredu Visokog predstavnika u Sarajevu, a doskora takođe savjetnik za medije OSCE, na identično pitanje – da li su portparoli i novinari istovremeno, nije bio eksplicitan u odgovoru. Iznio je svoje višegodišnje iskustvo, na bazi čega je izvukao zaključak da ako portparol laže, natjeraće novinare da potraže druge izvore informacija.

Ejden Vajt (Aidan White), generalni sekretar IFJ je bio nedvosmislen kako portparol ima prvorazredan zadatak da saopštava istinu, te u tom smislu i da poštuje etičke kodekse profesije, iz čega se dalo naslutiti kako njegov posao sadržava dimenzije novinarskog angažmana.

Franciska Hundseder (Franziska Hundseder), njemačka novinarka i predsjednica ugledne Sekcije *IG Medien* iz Karlsruhea, podržala je stavove Ejdena Vajta, a njoj se pridružilo i nekoliko kolega, među kojima i doajen na ohridskom skupu - Andreas Kannaouros, predsjednik Unije kiparskih novinara (grčki dio ostrva).

Makar i površno istraživanje ove teme, upućuje na zaključak kako novinari ipak u suštini smatraju portparole, ili spin-doktore, svojim kolegama, ili drže da njihov posao barem sadržava određene komponente novinarskog rada, što znači da su moralno obavezni poštovati etičke postulate profesije. Portparoli, s druge strane, ne osjećaju se dijelom novinarske profesije, te smatraju kako ih novinarski kodeksi ne obavezuju. Ako je tako, onda je neophodno odlučnije postaviti pitanje odgovornosti političara, kao bitne karike složenog komunikacijskog procesa, koji u postojećoj društveno-političkoj konstelaciji, ne samo ovdašnjoj domaćoj, nego i šire, kao protagonisti komunikacijskog procesa, ostaju izvan odgovornosti.

Na kraju, *Novosti o medijima* pozivaju sve zainteresovane da iznesu svoja mišljenja o ovoj dilemi. Ako je uopšte riječ o dilemi ? (D. Babić)

Šta je to Rojomon proces ?

Nazvan po istoimenom mjestu u blizini Pariza, gdje je marta 1995. godine 27 zemalja usvojilo Deklaraciju o izgradnji dijaloga i povjerenja u zemljama jugoistočne Evrope. Proces, čiji je sponzor Evropska Unija, dizajniran je da podstiče dobrosusjedstvo i ohrabruje saradnju među narodima različitih kulturnih tradicija, te da promoviše saradnju u umjetnosti, obrazovanju, medijima i ostalim oblastima civilnog društva.

Težište procesa je na slamanju političkih, socijalnih, kulturnih i drugih predrasuda, koje su vodili u sukobe u regionu, odnosno na afirmaciji duha tolerancije, nesmetanog protoka ideja i mirne koegzistencije naroda i etničkih grupa.

Koordinacija aktivnosti unutar Rojomon procesa na planu medija povjerena je Međunarodnoj federaciji novinara (IFJ).

Mnogo ljudi iz svijeta boravilo je zadnjih godina u Bosni sa ciljem da pomogne razvoj ovdašnjih medija. Opterećeni ponekad pragmatiskim političkim zadacima i obavezama, oni za svog mandata često nisu mogli ocijeniti sve pozitivne domete svojih aktivnosti i propuste koji su učinjeni u međunarodnom angažovanju u sferi medija.

Za tako nešto potrebna je vremenska distanca.

Kosovo, uskoro možda i Jugoslavija, a unekoliko i Hrvatska, Makedonija i Albanija, jesu područja na kojima će Evropa i SAD isprobavati svoju doktrinu podrške razvoju medija u postkonfliktnom okruženju. *Medijske novosti* će se obratiti jednom broju medijskih eksperata i portparola međunarodnih organizacija koji su boravili u Bosni, sa pitanjem: KOJE SU LEKCIJE NAUČENE U BOSNI?

Našoj molbi prvi se odazvao Duncan Bullivant, negdašnji portparol u Uredu Visokog predstavnika međunarodne zajednice u BiH i kasnije konsultant za medije u OSCE u Beču.

Lekcije naučene u Bosni: Uvažavati specifičnosti zemlje i regiona (Duncan Bullivant, bivši portparol OHR-a)

U godinama nakon potpisivanja Dejtonskog mirovnog sporazuma, razvoj medija u BiH bio je posebno dinamičan, što ne znači da mediji i ranije nisu bili u središtu interesovanja. Još tokom rata, SOROS i pojedine države sponzorisale su određene medijske projekte u BiH.

Propust Dejtona da se bavi medijima do danas ostaje nerazjašnjena misterija, posebno imajući u vidu povezanost Holbruka, arhitekta Dejtona sa Komitetom za zaštitu novinara preko supruge koja je kao novinarka svojevremeno bila na čelu te organizacije. Ovaj propust je ispravljen na konferenciji Savjeta za implementaciju mira (PIC) u Sintri, juna 1997. godine. Ipak, od tada pa nadalje, tema medija je više u sferi kontrole, a manje razvoja, što je kao trend uočljivo i danas.

Šta zapadne vlade žele postići ulažući novac u medijske projekte u rovitim regionima? Stabilnost – da, pluralizam – možda, snažnu političku opoziciju – izvjesno ne. Međunarodnu podršku medijima u BiH ostvaruje međunarodno osoblje, koje iz veoma pragmatiskih razloga nastoji stvoriti komadić doma na Balkanu.

Bosna – živa laboratorija

Kao i u mnogim drugim oblastima, Bosna za međunarodnu zajednicu predstavlja dragocjenu živu laboratoriju. Brz razvoj civilne administracije na Kosovu, dijelom je zasluga iskustava stečenih u post-dejtonskom periodu. Kompletan naučenih lekcija, naročito na izmjeni medijskog ambijenta u Bosni, stala bi u jednu knjigu, ali imajući u vidu Kosovo, na neke oblasti treba baciti svjetlo.

Recimo, dragocjeno je i ilustrativno putovanje od Zagreba do Skopja. Najprije, zapanjujući je nivo destrukcije uzrokovane konfliktima u proteklih osam godina. Pa ipak, među oštećenim zgradama uočljiv je ogroman broj satelitskih antena, koji omogućava prijem programa izvan lokalnog zemaljskog servisa. Dolazeći u Sarajevo, možete se sresti sa stanovnikom Dobrinje – naselja razorenog u ratu koje se sada oporavlja. On će vam sa ponosom reći kako su u vrijeme

kad se naselje gradilo, sve zgrade bile povezane sa kablovskom i satelitskom tv. Mnogo prije toga, pola londonskih puteva je bilo izrovano kako bi se ugradile te instalacije.

Putujući kupićete primjerak *Slobodne Dalmacije* ili *Dnevnog avaza*. Graničar RS će ih zapaziti, te zatražiti da pročita jer je željan da sazna vijesti iz gradova koje nije vidio dugo. Najzad stižete u Skopje i slušate najnovije vijesti na srpskom jeziku RFE iz Praga. Udarne vijesti govore o lošem životu Srba u istočnoj Slavoniji, što čežnjivo slušaju Srbi u Makedoniji.

Uprkos nacionalističkih politika, ovdje je prava žeđ za informacijama koje nisu omeđene niti granicama, niti nacionalnim pitanjima. Opasnost je da međunarodne agencije kao normu u razvoju lokalnih medija na Kosovu prihvate situaciju kakvu su zatekli. U ovom trenutku nezamislive su bilo kakve medijske veze između Beograda i Prištine, naročito onim snagama koje teže nezavisnosti Kosova. Takvo stanje neće potrajati dugo, jer će se veze, naročito ekonomske, morati uspostavljati.

Otuda je razvoj snažnog četvrtog staleža (sedma sila, op. prev.), preduslov razvoju demokratskih procesa. Uloga medija je ključna u reformi političkog sistema i sudstva.

Ulaganja u drugorazredne medije

U razvoju medija nužno je uvažavati specifičnosti zemalja i regiona. Na, primjer, ono što odgovara javnosti/publici u Los Anđelesu, ne mora odgovarati javnosti u Banjaluci. Treninzi BBC su među najboljim u svijetu, ali lansiranje programa u materijalno oskudnim sredinama, sasvim je različito od programa namjenjenog bogatoj londonskoj publici.

Još uvijek su uočljivi žurnalistički stilovi koji sežu u socijalističku eru, ali ne mora značiti da su oni automatski loši. Imajte na umu – poruka je ta koja je bitna, a ne produkcion standardi koji je posreduju. To se odnosi i na izmjenu tajminga programa. Na primjer, u Velikoj Britaniji, pomjeranje termina večernjih vijesti ITN od 22 na 23 sata, uništio je njihov rejting. Jednostavno, nije se uvažavala navika i senzibilitet slušateljstva. Otuda je poželjno da svi angažovani na implementaciji medijskih projekata proniknu u senzibilitet i kulturne navike ciljne publike.

Nužno je naglasiti kako je međunarodna zajednica ulagala dosta novca u drugorazredne novine i tv, kao i u neslušane radio stanice. Nije se vodilo računa da se ulaže u medijski održive projekte.

Uložena su znatna sredstva u trening novinarskih i tehničkih profila, ali nedovoljno ili nikako u stručnjake za marketing i oglašavanje. Treba imati na umu kako će međunarodni sponzori prije finansirati projekte koji će se kasnije samofinansirati, pa će i interes za takvim sponzorisanjem porasti.

Treba upozoriti na lošu praksu dvostrukog finansiranja istih projekata, što je idealan ambijent za sumnjiv biznis. To se može izbjeći boljom saradnjom između sponzora i koordinatora projekta. Idealno bi bilo ako bi postojala agencija odgovorna za nadzor nad svim projektima u regionu, kao bi se osujetile takve zloupotrebe.

Nemoguće je savršeno projektovati razvoj medija, jer zahtjevi lokalne populacije oblikuju komercijalni razvoj medija. Bitno je da taj razvoj počiva na iskustvima i zahtjevima konzumenata medija, kao ciljnoj populaciji, pa će u tom slučaju i međunarodna podrška imati dugoročno pozitivne uticaje.

(Duncan Bullivant)

OBN sve uvjerljiviji

Open Broadcasting Network, poznatija u javnosti po engleskom akronimu – OBN, iz dana u dan postaje medij kojem se sve više vjeruje.

Ilustracije radi, samo u jednom danu, zapravo u par večernjih sati (srijeda, 7. jula), emitovana su dva atraktivna i profesionalno urađena priloga koja su, vjerujemo, prikovala gledateljstvo za sjedišta, ili nešto drugo, zavisno od položaja u kojem su odgledali program.

Odmah nakon centralne informativne emisije TV INFO slijedio je specijalni prilog – razgovor sa Džordžom Robertsonom, ministrom odbrane Velike Britanije. Izuzetno zanimljiv razgovor je vodila Duška Jurišić, bez slušalica, tj. bez prevodioca. Prevod je naknadno nasinhronizovan, ali na vješt način jer se istovremeno, mada razumljivo prigušeno, mogao razabrati autentičan glas i ministra i novinara. Razgovor je vođen u salonu rezidencije britanskog ambasadora. Elegantno odjevena, naočita, prodornog pogleda, Jurišićka je postavljala veoma nekonvencionalna pitanja, pa i neugodna za britansko uvo. Nužno je naglasiti da je imala zahvalnog sagovornika, izuzetno dobro upućenog u naše domaće prilike.

Nakon toga slijedila je, treća po redu, “Turistička razglednica” autora i voditelja Mladena Vujića, koji je ovaj put pohodio dva jezera – Modrac i Balkanu. Turističke teme su u pravilu politički neutralne, ali je Vujić vješto udjenuo komponentu o turizmu kao rušitelju barijera. Spomenut je, naime, zanimljiv detalj o gostima iz susjednog entiteta, sa ozrenskih i podozrenskih (srpskih) sela, koji su sa svojim bošnjačkim domaćinima šenlučili u jednom od ugostiteljskih objekata na jezeru Modrac do u sitne sate. Ništa propagandno, već diskretna afirmacija duha tolerancije.

Amandmani suštinski promjenili Zakon o RTV Federacije

Predstavnički dom parlamenta Federacije BiH, i pored protivljenja hrvatskih poslanika, 1. jula je usvojio Zakon o RTV Federacije BiH. Međutim, ovaj zakon će stupiti na snagu tek kada ga odobri i Dom naroda parlamenta FBiH u kojem se odlučuje konsenzusom, što znači da Hrvati imaju mogućnost da zakoče izglasavanje zakona.

Protivljenje hrvatske strane se zasniva na činjenici da je Predstavnički dom Zakon o federalnoj tv izglasao sa dva amandmana koji ga suštinski mjenjaju u odnosu na usaglašenu verziju u Vladi Federacije koju su prihvatili i hrvatski poslanici.

Prvi amandman predviđa da buduća federalna tv emituje samo na jednom kanalu, koji će uvažavati sve specifičnosti Federacije, a ne na dva kanala na bosanskom i hrvatskom jeziku, što je izgledalo već mjesecima nesporno. Drugi amandman predviđa jačanje RTVBiH u odnosu na buduću RTV Federacije BiH, čemu se opet protive hrvatski poslanici jer smatraju da će ostanak RTV BiH omogućiti bošnjačku informativnu dominaciju.

Pošto je jasno da Zakon neće proći u Domu naroda, očekuje se da će presuditi Ured visokog predstavnika (OHR). Ovaj Ured, koji je i sam posredovao u donošenju verzije zakona usaglašenoj u Vladi FBiH i na Forumu Federacije, trenutno stoji na stanovištu da su usvojeni amandmani kontraproduktivni.

Tri godine BBC škole novinarstva

BBC škola za novinare elektronskih medija proslavila je u Sarajevu tri godine rada. Istovremeno, na svečanosti u prostorijama škole promovisana je deveta generacija bh novinara. Školu su do sada pohađala 153 mlada novinara, a neki od njih su sada pokretačka snaga brojnih elektronskih medija u BiH.

Na svečanosti je govorio i zamjenik Visokog predstavnika Žak Klajn koji je krivicu za rat na ovim prostorima u znatnoj mjeri pripisao ratnohuškačkim novinarima, poručivši studentima da prosperitetu zemlje doprinose tačnim i pravovremenim izvještavanjem.

Na pragu novog vijeka

←SLUŠAJTE SVOJIM UŠIMA! ←GLEDAJTE SVOJIM OČIMA! ←MISLITE SVOJOM GLAVOM!

Savjet Media plan Instituta:

Prof. dr. Muhamed Nuhić, Hamza Bakšić (Sarajevo); Perica Vučinić (Banja Luka); mr. Lenart Šetinc (Ljubljana); prof. dr. Mario Plenković (Zagreb); mr. Louis de la Ronciere (Paris); mr. Aleksandar Todorović (Montreux); prof. dr. Slavo Kukić (Mostar); prof. dr. Miroljub Radojković (Beograd).